ASOS JOURNAL
The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 51, Ağustos 2017, s. 46-69

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
21.06.2017

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
13.08.2017

Doç. Dr. Ali Ekber GÜLERSOY
Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı
gulersoy74@gmail.com

TÜRKİYE KÜLTÜREL COĞRAFYASI'NIN AZ BİLİNEN DEĞERLERİ: MODERN KÖY TİYATROLARI

Öz

Kültürel coğrafya çok geniş bir kavram olup sahne sanatları da ilgi alanı içerisindedir. Türkiye'de köylerde yer alan tiyatrolar ve tiyatro gruplarıyla ilgili yöresel anlamda münferit çalışmalar yapılmış olsa da ülkesel ölçekte sahne sanatları (tiyatro)-coğrafya ilişkisini sorgulayan herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Çalışmamızın amacı, Bademler (Urla-İzmir), Balıklıova (Urla-İzmir), Arslanköy (Mersin-Toroslar), Yeşilköy (Kaş-Antalya) ve Kaynaklar (Buca-İzmir) gibi modern köy tiyatrolarını ana hatlarıyla tanıtmak ve söz konusu tiyatroların küreselleşme sürecinde gerilemeye, kimlik yitimine karşı direnişinin dinamiklerini ortaya koymaktır. Araştırmada betimsel yöntem ve metin çözümleme tekniği kullanılmıştır. Çalışmada, köy seyirlik oyunlarından esinlenilen oyunlar yanında daha çok Batı kökenli oyunların sahnelendiği modern köy tiyatrolarının genel özelliklerine değinilmiş ve kültürel coğrafyamızdaki konumları sorgulanmıştır. Söz konusu tiyatrolar, Türkiye'nin diğer kırsal-kentsel yerleşmelerinin sosyo-kültürel dönüşümüne ve sürdürülebilirliğine katkı sağlayabilecektir. Bu çerçevede modern köy tiyatrolarının ülke sathında hemen her yörede sayısının ve niteliğinin artırılması gereklidir. Böylesi bir uygulama için Bademler Köy Tiyatrosu örnek alınarak üniversitelerin ve tiyatroların (devlet-özel) deneyimlerinden yararlanılabilir.

Anahtar kelimeler: Türkiye Kültürel Coğrafyası, Modern köy tiyatroları, Bademler Köy Tiyatrosu, Sosyo-kültürel dönüşüm, Modernleşme.

LITTLE-KNOWN VALUES OF TURKISH CULTURAL GEOGRAPHY: MODERN VILLAGE THEATRES

Abtsract

Cultural geography is a very broad concept and also performing arts are within its area of interest. Although individual studies concerning theatres and theatre groups in villages had been carried out locally in Turkey, no study questioning relationship of performing arts (theatre)-geography on national/territorial scale has been encountered yet. Purpose of our study is to introduce modern village theatres, such as Bademler (Urla-İzmir), Balıkova (Urla-İzmir), Arslanköy (Mersin-Toroslar), Yeşilköy (Kaş-Antalya) and Kaynaklar (Buca-İzmir) etc., in general terms, and to present dynamics of resistance of the said theatres against regression and loss of identity in the process of globalization. In the research, descriptive method and text analysis technique were used. In the study, we addressed general features of modern village theatres at which, rather, western-origin plays are staged as well as those that are inspired by theatrical village plays and questioned their positions in our cultural geography. The said theatres will be able to contribute to socio-cultural transformation and sustainability of other rural-urban settlements in Turkey. In this context, it is necessary that number and quality of modern village theatres be increased in almost every region across the country. By taking Bademler Village Theatre as an example for such a practice, experiences of universities and state-private theatres can be benefitted.

Keywords: Turkish Cultural Geography, Modern village theatres, Bademler Village Theatre, Socio-Cultural transformation, Modernization.

1. GİRİŞ

Kültür bir toplumun dil, din, edebiyat, sanat, tarih, gelenekler, giyim, dans, folklor, yemek vb. özelliklerini kapsar (Soysal, 1998: 9; Glazer, 2005: 607; Carey and Cosgrove, 2006: 264). Kültür taşınabilir ve taşınamaz unsurlardan meydana gelir ve kültürün taşınamaz değerleri coğrafyada bir mekân üzerindedir. Coğrafyayla ilişkisi yalnızca mekânsal olmayıp mekânı seçme nedeni de coğrafyayla ilintilidir. Bu çerçevede kültür ve coğrafya birbirinden ayrılamaz bir bütün oluşturur. Kültürün coğrafyayla ilişkisi süreklidir ve bir mekânda kültürler değişse de aynı coğrafi şartlarla ilişkisi devam eder. Coğrafya birbirini karşılıklı etkileyen doğal ve kültürel mekânı birbirinden ayırmadan inceleyerek, coğrafi mekânın doğru kullanımını ortaya koyar (Doğaner, 2013: 9-16). Kültürel kaynakların mekânsal dağılımının nedenlerinin önemli bir kısmı da yaşanılan coğrafî mekânla ilgilidir. Kültürel kaynakların mekânsal kullanımıyla mekânda değişen fonksiyonlar da coğrafyanın konusudur. Bu değişimler, kentlerde (kent içi arazi kullanımında) belirgin olarak ortaya çıkmakla birlikte kırsal yerleşmelerde de izlenebilmektedir. Sanat ürünleri (görsel sanatlar, müze ve galeri eserleri) ve sahne sanatları (tiyatro) gibi kültür kaynaklarının bir kısmı taşınabilir ve bir başka mekâna götürülebilir. Burada özgün olmayan yeni bir kültür mekânı meydana getirilmiştir.

Coğrafyacılar için kültürler arasında çevrenin farklı şekillerde algılanma yolları önemli bir inceleme alanıdır; bunlardan biri kültür coğrafyasıdır. Kültür coğrafyası ya da kültürel coğrafya

insanların içinde yaşadıkları fiziki çevreden çok, insan kültürlerinin vurgulandığı bir anlam içerir (Tümertekin ve Özgüç, 1998: 105). Kültürel coğrafya, aslında, insan-çevre etkileşimindeki etkileme yönünün eskiden sanıldığı gibi tamamen çevreden insana olmadığını savunmaktadır. Bu etkileşimdeki en önemli unsurlardan biri insan kültürüdür. Benzer fiziki ortamlarda yaşayan insanların farklı uygarlıklar geliştirmesi ve farklı gelişmişlik seviyelerine ulaşmalarını fiziki etmenlerden çok kültürel farklılıkların belirleyeceği savunulmaktadır. Kültürel coğrafya içerisinde, insan faaliyetlerini yorumlamak için beş ana tema geliştirilmiştir. Bunlar Kültür Bölgesi, Kültürel Yayılma, Kültürel Ekoloji, Kültürel Etkileşim ve Kültürel Peyzajdır. Birçok kültürel coğrafyacı çevresel deterministlerin düştüğü yanılgıya düşmemek için kültürel determinizmden uzak durulması gerektiğini savunmaktadır (Tümertekin ve Özgüç, 1998: 115; Hoffman, 2006: 243; Sandal, 2007: 474).

Kültürel coğrafya çok geniş bir kavram olup sahne sanatları da ilgi alanı içerisinde yer alır. Sahne sanatları, artistik çekicilikler başlığı altında miras turizmi çekicilikleri içerisinde değerlendirilmiştir (Williams, 1998: 183; Aliağaoğlu, 2004: 53). Türkiye'de köylerde yer alan tiyatrolar ve tiyatro gruplarıyla ilgili yöresel anlamda münferit (köy seyirlik oyunları ve sıra geceleri gibi sohbet toplantıları vb.) çalışmalar yapılmış olsa da ülkesel ölçekte sahne sanatları (tiyatro) ve coğrafya ilişkisini sorgulayan herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Mekân-insan ve zaman etkileşimi, gösteri sanatları ile coğrafyayı aynı potada buluşturmaktadır. Nitekim insan, gönül ve zihin dünyasını yansıtabilmek ve üretmiş olduğu bilgileri paylaşmak, bir sonraki nesle aktarabilmek için tiyatro sanatını oluşturmuştur. Varlığını maddi ve manevi anlamda sorgulayan insan, doğal ortam özellikleri ile zihin-gönül dünyası arasındaki ilişkileri gösteri sanatları aracılığıyla ifade etmeye çalışmıştır. Bu çerçevede coğrafi ortamla ilgili doğal ve sosyo-kültürel-ekonomik unsurlar, doğrudan veya dolaylı olarak tiyatro eserlerinde vücut bulmuştur. Gösteri sanatlarında özellikle tiyatroda tema olarak mekânın irdelenmesi, doğal ortam-insan ilişkileri çerçevesinde, tiyatro-coğrafya ilişkisini güçlendirmekte ve insanların duyuş tarzı, dünya görüşü ve yaşama biçimi üzerinde etkili olmaktadır.

Dünyada toplumsal değişim ve dönüşüm süreklilik gösteren bir devinimdir. Bu devinimin dinamikleri farklılık gösterir. Türkiye'nin modernleşmesinde en etkili dönem, Cumhuriyetin ilanı ile hız kazanan ve topluma yeni bir kimlik kazandırmaya çalışan devrimler sürecidir[1]. Dünyada da Türkiye'deki sürecin takipçisi olan pek çok ülke ortaya çıkmıştır. Bu süreç 20. yy sonlarında

[1] Bu süreçte nüfusun % 76'sının köylerde yaşadığı bir memlekette köy ve köycülük ön plana çıkmıştır. Nitekim Dicle (2012), bu durumu şöyle ifade etmektedir: "*Kemalizm'in dayandığı temel ilkelerden birisi olan halkçılık ve buna bağlı olarak geliştirilen köycülük hareketleri, 1930'ların başından itibaren Cumhuriyetin ekonomik, kültürel ve siyasi anlamda yürüttüğü politikaların temelini oluşturur. Ülke modernleşmesinin ve ekonomik bağımsızlığının sağlanmasının köylerden başlayacağı düşünülür ve bu süreçte öncelikle ideolojinin üretileceği temel mekân olarak köyün sorunları tespit edilir. Köyün imarının sağlanması ve tüm sorunların kaynağı olarak gösterilen köylünün eğitimsizliğinin giderilerek köylünün yetiştirilmesi, köy kalkınması projesinin iki ana hedefi olarak belirlenir. Kemalist köycü söyleme halkevlerinde sahnelenmek üzere yazılan tiyatro oyunlarında rastlamak mümkündür. Köylüyü Türk kimliğinin temeli olarak sunan oyunlar, özellikle 1930'ların başında devlet eliyle yürütülen; köylü şehirli bütünleşmesinin sağlanması, köyün cehaletten arındırılması, sanayileşmenin köyden başlaması gibi projeleri dile getirir*" (Dicle, 2012: 859). Söz konusu süreçte Anadolu'nun dört bir yanında sosyo-kültürel ve ekonomik kalkınma açısından önemli gelişmeler yaşanmıştır. Örneğin Erzurum ili Şenkaya ilçesi Örtülü Köyü ileri gelenlerinden Hüseyin Sırrı Köycü (1895-1958), eğitici ve öğretici tiyatro eserleri yazıp sahneye koymuş ve çevre ilçelerde turneler düzenlemiştir (www.senkaya.gov.tr). Bunlar yanında köy enstitülerinde yürütülen tiyatro çalışmalarına da değinmek gereklidir (Ülkü, 2008: 37-42). Köy enstitülerindeki öğrenciler tiyatro yaparak dünya değerleri ile tanışmışlardır. Bazı enstitülerin hemen yanı başında bir anfitiyatro kurulmuştur. Bunlar Anadolu da yıllar sonra kurulan ilk anfitiyatrolar olup, köy çocukları Gogol, Moliere, Shakespeare, Çehov'un oyunlarını sahnelemişler, köylüler de ilgiyle izlemişlerdir (Kartal, 2008: 25, 31).

güçlenen küreselleşme hareketleriyle birlikte modernleşen ülkelerin dönüşümünü zayıflatarak sosyo-kültürel yaşamda gerilemeye neden olmuştur.

Bu çerçevede çalışmamızın amacı, modern yaşantıyı toplumsal olarak içselleştirmiş Bademler (Urla-İzmir), Balıklıova (Urla-İzmir), Arslanköy (Mersin), Yeşilköy (Kaş-Antalya) ve Kaynaklar (Buca-İzmir) vb. gibi modern köy tiyatrolarını ana hatlarıyla tanıtmak ve söz konusu tiyatroların küreselleşme sürecinde gerilemeye ve kimlik yitimine karşı direnişinin dinamiklerini ortaya koymaktır[2].

Türkiye Kültürel Coğrafyası'nın az bilinen değerleri içerisinde yer alan modern köy tiyatrolarının tanıtılması ve ulusal kimliğin aşındırılmasına karşı, söz konusu tiyatroların etkilerinin ortaya konması amacıyla gerekli bilgi ve belgelere ulaşılmıştır. Elde edilen bilgi ve bilgiler betimsel yöntemler, görüşme sonuçları ise metin çözümleme tekniği ile analiz edilmiştir.

Araştırmada, mekân-insan ilişkileri çerçevesinde, köy seyirlik oyunlarından esinlenilen oyunlar yanında daha çok Batı kökenli oyunların sahnelendiği modern köy tiyatrolarının genel özelliklerine değinilmiş ve kültürel coğrafyamızdaki konumları sorgulanmıştır.

Bademler Köy Tiyatrosu'nun (1933) önderlik ettiği modern köy tiyatroları, Türkiye'nin modernleşme sürecinin kökenlerini ifade etmekte ve postmodern mekân-insan çözümlemelerine karşı ulusal-modern bir duruş sergilemektedirler. Bu çerçevede söz konusu tiyatroların köylerin (*2013 Büyükşehir Yasası'yla birlikte mahallelerin*) sosyo-kültürel dönüşümünde rol oynadıkları faktörlerin ortaya konması, Türkiye'nin diğer kırsal ve kentsel yerleşmelerinin sosyo-kültürel dönüşümüne ve sürdürülebilirliğine katkı sağlayabilecektir.

2. TÜRKİYE'DE MODERN KÖY TİYATROLARI

Türk tiyatrosu, tarihî süreçte kaynakları açısından iki türe ayrılabilir. Bunlardan birincisi, usta-çırak ilişkisine dayalı, millî tiyatro olarak kabul edilen geleneksel tarz; diğeri ise Avrupa kaynaklı ve modern, bir diğer ifadeyle metne dayalı illüzyonist tiyatrodur. Tiyatro, eğlendirme amacı dışında; halkı ve halkın meselelerini kendine kaynak edinerek gündeme taşımakta, fikir beyan etmekte, bazen çözüm yolları sunabilmekte, rehber olabilmekte; çoğu zaman da sigorta görevi icra eder gibi tenkidi ön plana çıkarabilmektedir (Töre, 2009: 2181). Tiyatro, kente ait bir mekân olarak algılansa da, geçmişten günümüze uzanan köy seyirlik oyunları[3] ve diğer folklorik

[2] Tüm sanatlar içinde toplum öğesi en ağır basan ve içinde yaşadığı topluma en yakın olan, toplumu yalnız genel eğilimleri ile değil, ayrıntılı gerçekleri ile de yaşatan tiyatro, temelde sahne-seyirci etkileşimi ve iletişimi içinde oluşur. Bilindiği gibi tiyatro bir kişi için yapılmaz. Tiyatro seyirciler ve oyuncular arasında bir ileti alışverişi ve dolayısıyla etkin bir alıcı grup gerektirir. Tiyatro, yalnızca yöneldiği seyirci kitlesinin anlayış ve beğeni düzeyini dikkate almak zorunda olmakla beraber, bu düzeyi artırma, geliştirmeyi de amaç edinebilir. Oyun yazarı da ister içinde yaşadığı toplumun geleneksel yapısını kabul etsin isterse farklı bir yapı önersin, temelde içinde yaşadığı kültürel ortamda bir sözcü niteliğindedir. Tiyatronun amaçlarından biri de, kişilerde değişik davranış biçimleri geliştirmek, dikkatini çekerek, zevk, kavramlar ve tutumlar üzerinde etkiler yaparak bir hareket değişikliği oluşturmaktır. Tiyatro yazarlarıyla, yönetmeniyle, oyuncusuyla bir öğretim kurumu olarak nitelendirilmektedir. Kültürel gelişmeyi sağlayan gizilgüçlerden biri olan tiyatro, sanatsal yaratıyı en etkin biçimde kullanarak toplumu ortak karmaşılarından arındırır ve onlara gerçek düşünme erkini ve özgürlüğünü sağlar (Güler, 1992: 179-187; Cinisli, 2015: 314).

[3] Geleneksel tiyatro denildiğinde kukla, Karagöz, ortaoyunu, meddahlık, hokkabazlık ve köy seyirlik oyunları akla gelmektedir. Karagöz, kukla, ortaoyunu, meddahlık ve hokkabazlık gibi türlerin tamamına Halk Tiyatrosu da denilmektedir. Halk Tiyatrosu, metinsiz sahnesiz bir tiyatro olup, daha çok kentlerde gelişen bir gelenektir. Geleneksel Türk Tiyatrosu'nun önemli bir bölümünü bu gelenek oluşturmaktadır (Karagöz, Meddah, Kukla, Orta Oyunu, Hokkabazlık, Köy Seyirlik Oyunları). Köy seyirlik oyunları, doğaya bağlı olarak yaşayan, toplulukların yaz-kış, yeni yıl-eski yıl, bolluk-kıtlık gibi değişim zamanlarında doğanın uğradığı değişiklikleri kontrol etmek amacıyla yaptıkları çeşitli törenlere kaynaklık etmiştir. İlk çağlarda topluluklar, yaşamlarını daha iyi koşullarda sürdürebilmek amacıyla, doğa güçlerini tanrılaştırıp (güneş çıkartmak, yağmur yağdırmak, hayvanları ve toprak ürünlerini

unsurlar köylerin tiyatral yönüne işaret etmektedir. Nitekim Balıklıova Köyü (Urla, İzmir) Tiyatrosu Yönetmeni Semih Çelenk; "*Arkadaşların tiyatro kuralım demesiyle biz de Balıklıova Köy Tiyatrosu'nu kurduk. Türk tiyatrosundaki oyunları kendi üslubumuzla sergiledik. Sanat sadece belli insanlara ya da şehre ait değildir. Eskiden de var olan köy tiyatroları geleneğini hep beraber sürdürmek istedik. Hayatımızı zorlaştıran şeyler yerine sanat, sinema ve tiyatro gibi faaliyetlerle hayatı daha iyi yaşamak istiyoruz*" (http://kazete.com.tr) diyerek bu gerçeği ifade etmektedir.

Şekil 1. Türkiye'de modern köy tiyatrolarının dağılımı (2017).

Türkiye'de geleneksel köy seyirlik oyunlarının yanı sıra batı kökenli tiyatro oyunlarının ilk kez sahnelendiği köy tiyatrosu, 1933 yılında Bademler Köyü'nde (Urla-İzmir) kurulmuştur. Bademler Köy Tiyatrosu'nun çekirdeğini oluşturan tiyatro grubu ise 1925'te ilk oyunu sahnelemiştir. Daha sonra sırasıyla; Temel Köyü Köy Seyirlik Ekibi (1933, Seydikemer- Muğla), Şeref Köyü Tiyatro Ekibi (1963, faal değil, Yatağan-Muğla), Yeşilköy Köy Tiyatrosu (1973, Kaş-Antalya), Arslanköy Kadınlar Tiyatro Topluluğu (2001, Toroslar-Mersin), Mersin Arslanköy Çadır Tiyatrosu (2001, Toroslar-Mersin), Kenzin (Ardıçlı) Köyü Tiyatro Topluluğu (2010, Tarsus-Mersin), Balıklıova Köy Tiyatrosu (2011, Urla-İzmir), Tiyatro Medresesi (2012, Şirince-İzmir), Betçeli Kadınlar Tiyatrosu-Betçeli Çocuklar Tiyatro Topluluğu (2014, Datça-Muğla), Kaynaklar Köy

çoğaltmak, üstündeki tabuyu kaldırarak kullanılabilir hale getirmek amacıyla) onlara törenler düzenlemişlerdir. Bu sanat dalı da diğer sanat dalları gibi dinden bağımsızlaşarak devam etmiş, biçim değiştirerek günümüze kadar gelmiştir. Anadolu toprakları üzerinde yaşayan birçok uygarlığın inanç ve kültürel izlerini taşıyan bu oyunlar, kültürel çeşitliliği yansıtan örneklerdendir. Seyirlik oyunlardaki temel öğe taklit ve canlandırma olduğundan dramatik özellik göstermekte bu nedenle de "Dramatik Köy Seyirlik Oyunları" olarak da adlandırılmaktadır. Bu tiyatronun oyuncu ve seyirci kadrosu köyün içinde birlikte bulunmakta, makyaj, kostüm ve oyunun kurgusu doğaçlama olarak oyun çıkarılırken gerçekleşmektedir. Bu nedenle ait olduğu toplumun geleneksel beğeni ve zevkinin yanı sıra güldürü anlayışını ve toplumsal özeleştirisini, kısaca yaşama biçimini yansıtmaktadır. Ülkemizde genel olarak toprağa bağlı yaşayan yerleşimlerde seyirlik oyunların yaşatıldığını görmekteyiz. Bu oyunlar genellikle yılın veya mevsimin değişimine bağlı olarak oynanan Köse oyunu, Arap oyunu, kız kaçırma ve çiğdem gezdirme vb. gibi oyunlardır. Hayvancılığın yaygın olduğu yörelerde ise "Koç Katımı", "Saya Gezme" ve benzeri oyunlar görülmektedir. Tarımın yaygın olduğu yörelerde ise "Hasat Sonu Şenliği" olarak da adlandırabileceğimiz ürünün üzerindeki tabunun kaldırılması amacıyla oynanan "Cemal Oyunu", "Çift Sürme" ve "Ekin Salavatlama" törenleri görülmektedir. Bunun yanı sıra günlük yaşamı konu eden oyunlara "Ağa oyunu", "Kız Kaçırma", "Kuma", "Sınır taşı" vb. ile meslek taklidi oyunlara "Berber Oyunu", "Kalaycı" ve "Değirmenci" örnek gösterilebilir. Ayrıca erkeklerin oda içinde oynadıkları taklide ve söze dayalı güldürme amaçlı oynanan "Bina Yapma", "Halı Dokuma", "Natır" "Tabur Ateş" gibi oyunlar da vardır (http://aregem.kulturturizm.gov.tr; Tekerek, 2005: 35).

Tiyatrosu (2016, Buca-İzmir) ve Yaraş Mahallesi Tiyatro Topluluğu (2017, Menteşe-Muğla) kurulmuştur (Şekil ve Çizelge 1).

Çizelge 1. Türkiye'de modern köy tiyatrolarının başlıca özellikleri.

TÜRKİYE'DE MODERN KÖY TİYATROLARI						
	Tiyatronun Adı	**Bulunduğu Köy (Mahalle)**	**Bulunduğu İlçe**	**Bulunduğu İl**	**Kuruluş Yılı**	**Tiyatro Binası**
1	Bademler Köy Tiyatrosu	Bademler	Urla	İzmir	1925-İlk oyun 1933-Tiyatronun kuruluşu	Var (1969).
2	Temel Köyü Köy Seyirlik Ekibi	Temel	Seydikemer	Muğla	1933-Tiyatro grubunun kuruluşu	
3	Şeref Köyü Tiyatro Ekibi	Şeref	Yatağan	Muğla	1963-Faal değil	
4	Yeşilköy Köy Tiyatrosu	Yeşilköy (Fırnaz)	Kaş	Antalya	1973	
5	Arslanköy Kadınlar Tiyatro Topluluğu	Arslanköy	Mersin Merkez İlçe-Toroslar	Mersin	2001	Köy ve kasabalara turneye çıkıldığında, kamyonet kasası tiyatro sahnesine dönüştürülüyor.
6	Mersin Arslanköy Çadır Tiyatrosu	Arslanköy	Mersin Merkez İlçe-Toroslar	Mersin	2001	Köy ve kasabalara turneye çıkıldığında, kamyonet kasası tiyatro sahnesine dönüştürülüyor.
7	Kenzin (Ardıçlı) Köyü Tiyatro Topluluğu	Ardıçlı	Tarsus	Mersin	2010	Kahvehane tiyatro olarak kullanılıyor.
8	Balıklıova Köy Tiyatrosu	Balıklıova	Urla	İzmir	2011	Prova sahnesi mevcut olup, bazen oyunlara da ev sahipliği yapmaktadır.
9	Tiyatro Medresesi	Şirince	Selçuk	İzmir	2012	Türkiye'nin Tek Performans Araştırmaları Merkezi.
10	Betçeli Kadınlar Tiyatrosu-Betçeli Çocuklar Tiyatro Topluluğu	Yazı	Datça	Muğla	2014	Betçe Sanat Merkezi bünyesinde.
11	Kaynaklar Köy Tiyatrosu	Kaynaklar	Buca	İzmir	2016	Köy misafirhanesi muhtarlık tarafından tiyatro için tahsis edilmiştir.
12	Yaraş Mahallesi Tiyatro Topluluğu	Yaraş	Menteşe	Muğla	2017	Menteşe ilçesindeki kültür merkezi, sahne olarak kullanılmaktadır.

Şekil 1 ve çizelge 1 incelendiğinde modern köy tiyatrolarının genel olarak batı ve güneydeki kıyı alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir (Ege Bölgesi: İzmir 4 adet, Muğla 3 adet; Akdeniz Bölgesi: Muğla 1 adet, Antalya 1 adet, Mersin 3 adet, Hatay 1 adet). Bunlar yanında yöresel öneme sahip olan Güzeldere Köyü Tiyatro Grubu (Varto-Muş), Çerçur Tiyatro Grubu (Dikmece Köyü, Antakya-Hatay) ve Gerce Köyü Halk Tiyatrosu (Altınordu-Ordu) da zaman zaman oyun-

lar sahnelemektedirler. Mekân-insan etkileşimi çerçevesinde söz konusu tiyatroların başlıca özelliklerine değinmekte yarar vardır.

2.1. Bademler (Urla-İzmir) Köy Tiyatrosu

Bademler Köyü (Mahallesi), Ege Bölümü'nün İzmir-Urla Yöresi içerisinde yer almakta olup (ortalama yükselti 80 m.) 2016 yılı itibariyle 1936 kişiye ev sahipliği yapmaktadır (TÜİK, 2016). Temel geçim kaynağını seraların (nüfusun % 69'u daha çok kesme çiçek üretimi yapmaktadır) oluşturduğu Bademler Köyü, tarım dışında iş alanlarına da sahiptir. Köyde geçimini, bakkal, manav, fırın, kahvehane, pastane, kafeterya ve internet kafe gibi küçük işletmelerden sağlayanlar da vardır. Bunun dışında İzmir'de hizmetler sektöründe çalışan bir kesimin yanı sıra arazi satışından elde ettiği gelirin faiziyle yaşayan gruplar da mevcuttur (Gülersoy vd., 2015: 441).

Şekil 2. Helenistik dönemde Dionysos Sanatçıları Birliği'nin kurulduğu Teos'un kuzeyinde yer alan Bademler'de 2000 yıl sonra tiyatro geleneği yeniden canlanmıştır. Nitekim 1925 yılında yedek subay öğretmen Mustafa ANARAT'ın Bademler Köyü'ne atanması, köy tiyatrosunun kurulmasında bir kilometre taşı olmuştur. Böylesi bir ortamda, 1969'da Türkiye'nin ilk ve tek köy tiyatro binası hizmete açılmıştır. Günümüze kadar Bademler Köy Tiyatrosu'nda 120'den fazla oyun sahnelenmiştir.

1923'te yerleşik düzene geçen göçebe Tahtacı-Türkmen topluluklarının kurduğu bir köy olan Bademler'de köylüler, gerek göçebe zamanlarından edindikleri deneyimleri, gerekse yerleşik hayata geçtikten sonra tanıdıkları gelenekleri, kültürel birikim olarak korumuşlar ve günümüze kadar getirmişlerdir. Nitekim Keçi Gezdirme ve Derme Devşirme vb. gibi geleneksel oyunlar bunun kanıtıdır. Böylesi bir birikime sahip olan Bademler Köyü'ne 1925 yılında yedek subay öğretmen Mustafa Anarat'ın atanmasının ardından ilk tiyatro oyunu (*Yarım Osman*) köy meydanında sergilenmiştir. Adı geçen öğretmen 1933'te[4] Türkiye'nin ilk modern köy tiyatrosu olan

[4] Bademler Köy Tiyatrosu, Türkiye'nin Darülbedayi'den (bugünkü Şehir Tiyatroları, 1914) sonra ikinci en eski tiyatrosudur. (Kınık, 1979; Kozanoğlu, 1995; Değerli, 2003; Öz ve Şentürk, 2007).

Bademler Köy Tiyatrosu'nu kurmuş (Devlet Tiyatroları'nın kuruluş tarihi 1940) ve 1925 yılında sergilenen '*Yarım Osman*' adlı tiyatro oyunu Cumhuriyet'in onuncu yılı şerefine köy meydanında tekrar sahnelenmiştir (Şekil 2). 1936'da köy meydanında '*Çoban Memiş*'; 1947'de Ömer Seyfettin'in eseri '*Yüz Akı*' adlı oyunlar sahneye konulmuştur. 1947'den sonra tiyatroda kızların da rol almaya başlamasıyla yeni bir dönem başlamıştır. Köylüler 1950 yılında '*Paydos*' adlı oyunu sergilemişlerdir. Seferihisar'da ve Urla'da oldukça beğeni toplayan bu oyundan sonra onlarca oyun sahnelenmiş ve köy tiyatrosunun bilinirliği giderek artmıştır. Söz konusu oyunlar beş numara gaz lambası ışığı altında köy meydanında, ahırlarda ve tütün depolarında sergilenmiştir. Gündüz işiyle meşgul olan akşamsa tiyatro oyununda sahne alan Bademler köylüleri bir tiyatro binasının gerekliliğine inanmışlar ve 12 Kasım 1969'da Türkiye'nin ilk ve tek köy tiyatro binasını (yaklaşık 300 kişilik) açmışlardır. 1925 yılından günümüze Bademler Köy Tiyatrosu'nda, "*Yarım Osman, Çoban Memiş, Cıngıllı Ahmet, Sana Rey Veriyorum, Yüz Akı, Atak Ali, Çakır Ali, Hülleci, Boş Beşik, Dingilzadeler, Buzlar Çözülmeden, Özgürlüğün Bedeli, Yüzotuzyedi Numaralı Oda, Tek Yataklı Otel, Bir Yol, Bir İlan Hatası, Bu Oyun Oynanmamalı, Nalınlar, Ezik Otlar, Paydos, Harput'ta Bir Amerikalı, Cepheden Gelen Kahraman, İstiklal, Deliler, Tersine Dünya*" vb. gibi 120'den fazla oyun sahnelenmiştir (Kınık, 1979: 5-13; Kozanoğlu, 1995: 18-21; Varol, 2001: 33-40; Değerli, 2003: 45-52; Öz ve Şentürk, 2007: 7; Gülersoy vd., 2015: 442-444). Tiyatronun oyuncuları ve set ekibi bütünüyle köylülerden oluşmaktadır. Dekor ve kostüm için İzmir Devlet Tiyatrosu'ndan yardım alınmaktadır.

Bademler Köyü'ndeki tiyatro faaliyetleri, köyün sosyo-kültürel kalkınmasında ve dönüşümünde lokomotif güç olmuştur. Nitekim köy tiyatrosunun kurulması sonrasında, 1962'de Kalkınma Kooperatifi kurulmuş, 1985'te kesme çiçek üretimine geçilmiş[5], 1989'da Kültür ve Sanat Derneği kurulmuş, 1990'da Musa Baran Çocuk Oyuncakları Müzesi (Türkiye'de açılan ikinci çocuk müzesi) açılmış, 2006'da Köy Senatosu oluşturulmuş ve 2007'de Köy Pazarı kurulmaya başlanmıştır (Gülersoy vd., 2015: 446).

Şekil 3. Temel Köyü (Seydikemer-Muğla) Köy Seyirlik Ekibi, *Arap Oyunu*'nu sahnelerken.

[5] Kesme çiçek üretimiyle birlikte Bademler Köyü'ndeki görece refah ortamı, 1985 sonrasında Bademler'e İç, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden göç edilmesine neden olmuştur (Kozanoğlu, 1995: 1-22; Bademler Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, 2017).

2.2. Temel Köyü (Seydikemer-Muğla) Köy Seyirlik Ekibi

18. yüzyılda Düğer (Döğer) Türkmenlerince kurulmuş olan Temel Köyü, 2016 yılı itibariyle 415 kişiye ev sahipliği yapmakta olup (TÜİK, 2016), halkın temel geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Ortalama yükseltisi 1200 m olan Temel Köyü'nde dağınık bir yerleşme dokusu söz konusudur. Mahalle yakınlarında Eren Dağı Kayak Merkezi bulunmaktadır. Ayrıca Temel Köyü'nde her yıl binlerce vatandaşın katıldığı şükür ve bereket yemeği düzenlenmektedir (www.esosyo.com/-fethiye.temel). Temel Köyü, 2012 yılına kadar Fethiye ilçesine bağlı bir köyken, 2012 yılında Muğla'nın büyükşehir olmasıyla Seydikemer ilçesine bağlı bir mahalleye dönüşmüştür. Temel Köyü Köy Seyirlik Ekibi (Şekil 3), Temel Köyü'nde (Seydikemer-Muğla) 1933'te Ali Rıza Güngör ve Mehmet Kebapçı tarafından kurulmuş ve zamanla on kişilik bir ekip haline gelmiştir. Söz konusu ekip, senaryosunu kendi yazdıkları '*Arap Oyunu*'nu 73 yıldır sahnelemektedirler. Bu oyunda Mısır'dan yola çıkan bir Arap seyyah, ölüp gittiği yeri beğenmeyerek dünyaya dönen hortlak ve düğünde kadın kılığına girip gelini kaçıran erkek tiplemeler vardır (www.radikal.com.tr). Söz konusu oyunun senaryosunun bazı bölümlerini zaman zaman değiştirip yenileyen ekip, düğün ve eğlencelere renk katmaktadır. Antalya, Burdur ve Muğla'dan davetler alan bu ekip, sahneledikleri oyun karşılığında hiçbir ücret almamaktadır.

Şekil 4. Muğla Büyükşehir Belediyesi Tiyatro Topluluğu, Şeref Mahallesi'nde "*Beş Yıldızlı Rezalet*" adlı oyunu sahnelemiştir.

2.3. Şeref Köyü (Yatağan-Muğla) Tiyatro Ekibi

Muğla ili Yatağan ilçesi idari sınırları içerisinde yer alan Şeref Köyü'nde 2016 yılı itibariyle 415 kişi (TÜİK, 2016) yaşamakta olup temel geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Yamaç yerleşmesi niteliğindeki Şeref Köyü'nün ortalama yükseltisi 700 m'dir. Şeref Köyü, 1963 yılında Muğla'daki ilk köy tiyatrosunun sahnelendiği yerleşim birimidir. Muhtar Necati Özler ve öğretmen arkadaşlarının büyük uğraşlar ve emekler vererek oluşturduğu Şeref Köyü (Yatağan-Muğla) Tiyatro Ekibi'nin Muğla, Yatağan, Turgut, Bozüyük ve Mumcular'da sahneledikleri "*Ormancı*" ve "*Pusuda*" adlı oyunlar, yöre sosyo-kültürel yaşamında derin izler bırakmıştır (Gazete Milas, 2014: 8). Söz konusu tiyatro, günümüzde faal değildir. Çalışmalarını köy enstitülerinden mezun olan öğretmenler için yapılan işlik binasında yürüten tiyatro ekibi, sahneledikleri oyunlarda köyün sorunlarına da (örneğin su sıkıntısı) dikkat çekmeye çalışmıştır (http://www.demecgazetesi.com). Muğla Büyükşehir Belediyesi Tiyatro Topluluğu, Muğla'nın ilk köy tiyatrosunun kurulduğu Şeref Mahallesi'nde, Şeref Köyü Tiyatro Ekibi'ne atfen, "*Beş Yıldızlı Rezalet*" adlı oyunu (Şekil 4) sahnelemiştir (http://www.demecgazetesi.com/gundem; Gazete Milas, 2014: 5).

2.4. Yeşilköy (Kaş-Antalya) Köy Tiyatrosu

Modern köy tiyatrolarına ev sahipliği yapan kırsal yerleşmeler içerisinde en fazla nüfusa sahip olanı Yeşilköy'dür (3480 kişi, TÜİK, 2016). 2012 yılının Aralık ayında çıkarılan ve başta 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu olmak üzere birçok kanunda değişiklik yapan 6360 sayılı Kanun'la Yeşilköy Belediyesi kapatılmıştır (www.yerelnet.org.tr). Yeşilköy'de tarım (özellikle seracılık; domates üretimi önemlidir) ve turizm önemli iktisadî uğraşlardır. Yeşilköy, doğusunda yer alan Kalkan Mahallesi'ne 8 km, batısında yer alan Patara'ya 10 km uzaklıkta olup, Fırnaz Koyu, turizme hizmet eden önemli bir rekreasyon alanı konumundadır. Bunlar yanında mahallede bir toptancı hali, bir kapalı pazar yeri ve iki sanayi sitesi bulunmaktadır.

Şekil 5. Yeşilköy Köy Tiyatrosu oyunları, Antalya çevresinde ilgiyle izlenmektedir.

Yeşilköy Köy Tiyatrosu, Kaş (Antalya) ilçesine bağlı Yeşilköy (Fırnaz) Mahallesi'nde 1973 yılında kurulmuştur (Şekil 5). 1970'li yılların ortalarında gündeme gelen köy-kent projesinin ilk örneklerinden birisi de Yeşilköy (Fırnaz)'de gerçekleştirilmiş ancak hükümet değişikliği nedeniyle tamamlanamamıştır. Okuma-yazma oranının yüksek olduğu köyde 1960'lı yıllarla birlikte hem yazlık hem de kapalı salonlarda sinema filmleri gösterilmiştir. Özellikle kış gecelerinde geleneksel köy seyirlik oyunlarını (*Araplı, Ayılı, Develi, Zenneli* gibi) sahnelemeye alışkın olan köylüler, 1970'li yıllarla birlikte, sinemanın da etkisiyle dondurmacı İsmet Tokgöz'ün yazdığı ve yönettiği piyesleri çeşitli kuruluşların yararına oynamaya başlamışlardır. Köylüler, ilk oyunlarını toprak su kooperatifinin kurulması amacıyla sahnelemişlerdir. Sonraki yıllarda hemen her yıl bir oyun sahnelenmeye çalışılmıştır. Köye elektriğin ve özellikle de televizyonun gelmesi, tiyatro çalışmalarını kesintiye uğratsa da, gençler büyüklerinin öncülüğünde oyun sahnelemeyi sürdürmeye çalışmışlardır. 1990'lı yıllarla birlikte günümüzdeki tiyatro grubu ön plana çıkmış ve "*Tuzsuz Deli Bekir*" ve "*Safinaz'ın İzdivacı*" vb. gibi oyunları sahnelemeye devam etmişlerdir[6]. Tiyatroda, 2008 yılıyla birlikte, Antalya Büyükşehir Belediye Tiyatrosu'nun kurucu sanat

[6] Yeşilköy Tiyatrosu oyuncularının geneli çiftçilerden oluşmaktadır. Tiyatroda çiftçiler dışında, tiyatronun dekorlarını hazırlayan kaportacı, bakkal, ev kadını, sanayiciler yer almaktadır. Tiyatro oyuncuları gündüz tarla ve seralarında çalışırken, akşam tiyatro oyunu için ter dökmektedir. Yaklaşık 30 yıldır tiyatroda görev alan oyunculardan Yaşar Kelek; "*13-14 yaşından itibaren köyün tiyatrosunda oynadım ve bu sayede yaşama daha esnek bakmayı öğrendim. 25-30 yıl öncesine kadar oyunlarımızı kendimiz yazıyorduk, ancak son dönemlerde tanınmış oyunları da sahneliyoruz. Yaklaşık 30 yıldır hiçbir karşılık beklemeden tiyatro ile uğraşıyoruz. Kostüm vb. bütün ihtiyaçlarımızı tarlalarda çalışarak, işçilik yaparak karşılıyoruz. Bizim için bu tiyatro okul gibi, yaşama daha doğru bakmayı öğreniyoruz. Hayatım boyunca profesyonel bir tiyatro izlemedim*" demektedir. Yaklaşık 20 yıldır Yeşilköy Tiyatrosu'nda oyunculuk ve kostümcülük yapan Ayşe Yıldırım ise: "*oyunculuğu ablamdan devraldım ve ablamın evlenmesinin ardından boşalan kadroya dâhil oldum. Özellikle kadın oyuncu konusunda büyük sıkıntı çekiyoruz. Köyde önceleri sadece birkaç cesaretli kadın ancak katılabiliyordu. Bütün oyunları erkekler oynuyordu. Ancak son*

yönetmeni ve oyuncu Müfit Kayacan yönetmenliğinde hazırlanan yeni oyunlar sahnelenmeye başlanmıştır[7]. Ayrıca, Yeşilköy'de Müfit Kayacan önderliğinde Yeşilköy'de 2008 yılı Ağustos ayında "*I. Köy Seyirlik Oyunları ve Köy Tiyatroları Buluşması*" etkinliği gerçekleştirilmiştir. Söz konusu etkinliğe Arslanköy Çadır Tiyatrosu, Bademler Köyü Tiyatrosu ve Yeşilköy Halk Tiyatrosu katılmıştır. Bu etkinliğin adı 2012 yılında "*Likya Seyirlik Oyunları Festivali*" olarak değiştirilmiştir. Söz konusu etkinliğin ortaya çıkmasında Tayfun Talipoğlu'nun katkısına da değinmek gereklidir. Köy tiyatrosu, Antalya Devlet Tiyatrosu sahnelerini kullanmaya başlamış ve bu süreçte Uluslararası Tiyatro Festivali'ne (Ankara) davet edilmiştir. 2008 yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yardımlarıyla çevre yerleşim birimlerine turneler düzenlenmiştir. Dikkat çeken hususlardan birisi de 2009'da Creative Tiyatro Ekibi (Hollanda) ile Yeşilköy Halk Tiyatrosu'nun ortaklaşa hazırladıkları oyunun İngilizce ve Türkçe olarak Kalkan ve Yeşilköy'de sahnelenmesidir. Yeşilköy Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği tarafından desteklenen Yeşilköy Köy Tiyatrosu, özellikle Akdeniz ve Ege bölgelerindeki şenliklere, festivallere vb. katılmaya devam etmektedir (http://www.yesilkoy.org.tr; http://www.tiyatrodunyasi.com).

Şekil 6. Arslanköy (Mersin) Kadınlar Tiyatro Topluluğu (oyunları) afişlerinden bir görünüm.

2.5. Arslanköy (Mersin-Toroslar) Kadınlar Tiyatro Topluluğu

Arslanköy[8], kuzeyde Bolkar Dağları, güneyde Peynir ve Karain dağları arasında batıdan doğuya doğru uzanan vadinin kuzey yamacında kurulmuştur. 18. yüzyılda kurulan ve deniz seviyesinden 1453 metre yükseklikte bulunan Arslanköy'de 1950'li yıllarla birlikte dikili tarım alanları (özellikle elma, şeftali) genişlemeye başlamış, bu genişlemeye arıcılık ve küçükbaş hayvancılık da eşlik etmiştir. Söz konusu tarımsal faaliyetlerden elde edilen gelir, okuma-yazma oranının yükselmesine ve kasabanın sosyo-kültürel açıdan da ilerlemesine neden olmuştur. Nitekim kasabadaki halk edebiyatı ve folklor ürünleri çeşitlenmiş ve zenginleşmiştir (Şimşek, 2010: 15-20). Böylesi zengin bir ortamda köy kadınlarının yaşamını sahneye taşımak amacıyla Ümmiye Koçak[9] tarafından 2001 yılında Mersin merkez ilçeye bağlı (Toroslar) Arslanköy Kasaba-

dönemlerde genç kadınların da ilgisi başladı. Bizim ortaya çıkardığımız oyunları gören anne babalar, kızlarını daha rahat gönderiyorlar" diyerek duygu ve düşüncelerini ifade etmektedir (http://www.evrensel.net; http://www.ajansbir.com).

[7] 1973 yılında kurulan tiyatro, Müfit Kayacan önderliğinde, 2008 yılından itibaren modern bir görünüm kazanmıştır. 2013-2015 yılları arasında ekonomik nedenlerle oyunlarına ve tiyatro şenliğine ara vermek zorunda kalan köylüler, 2015 yılıyla birlikte tiyatro çalışmalarına devam etmişlerdir (http://www.akdenizgercek.com).

[8] 2016 yılı itibariyle Arslanköy'de 1925 kişi ikamet etmektedir (TÜİK, 2016).

[9] Adana'nın Çelemli Köyü'nde on kardeşin altıncısı olarak dünyaya gelen Ümmiye Koçak, her aileden en az bir kız çocuğunu okutma zorunluluğu sayesinde ilkokula gitme fırsatını bulmuştur. Sürekli okuyan, üreten, kendini geliştiren ve çevresinde yaşananları gözlemleyen Koçak, 19 yaşında gelin gittiği Mersin Arslanköy'e yanında çeyiz olarak

sı'nda[10] Arslanköy Kadınlar Tiyatro Topluluğu kurulmuştur (Şekil 6). Tiyatroyu kurmak için köy kadınlarını ve köy halkını ikna eden Koçak, ilk olarak Remzi Özçelik'in "*Taş Bademleri*" adlı oyununu sahneye taşımıştır. Ümmiye Koçak, kendisinin yazıp yönettiği ve köyde yaşayan kadınların sahnelediği tiyatro oyunlarıyla gerek bölge halkından, gerekse sanat dünyasından olumlu tepkiler almıştır. Topluluk 2003 yılında Yapımcı Pelin Esmer'in yönettiği "*Oyun*" adlı belgesele konu olmuştur. Ümmiye Koçak'ın yazdığı "*Hasret Çiçekleri*" adlı oyun 2006 yılında Devlet Tiyatroları-Sabancı Uluslararası Adana Tiyatro Festivali'nde sahne almıştır. Kadına şiddet sorununa dikkat çekmek amacıyla yazdığı "*Yün Bebek*" filmi[11], Ümmiye Koçak'a, New York Avrasya Film Festivali'nde "*Sinemada En İyi Avrasyalı Kadın Sanatçı*" ödülünü kazandırmıştır. Koçak, ayrıca tiyatro alanındaki girişimciliği ve tiyatro sanatına verdiği destekle çok sayıda ödülün sahibi olmuştur (http://www.milliyet.com.tr). Sadece kadınlardan oluşan ve erkek rollerini de kadınların canlandırdığı tiyatro grubu 2001-2016 arasında 11 oyun sahnelemiştir. 2012 yılında Hamlet'i uyarlayan topluluk (*Hamlet Hamit*), ABD'li ünlü fotoğrafçı Carolyn Drake tarafından fotoğraflanmıştır (www.newyorker.com). Tiyatro topluluğu, yönetmen Ümmiye Koçak tarafından yazılan *Çiçekler Solmasın, Erik Eşkisi, Nefesi Keskin Hoca, Hasret Çiçekleri, Çiçekler Solmasın, Ozon Tabakası, Doktor Beleş, İki Öküz Parası, Mıktar Adayı Hasret Ana, Hamlet Hamit* ve *Baba Ben Geldim* oyunlarını sahnelemiştir (www.cukurovagazetesi.com; www.ummiyekocak.net).

2.6. Arslanköy (Mersin-Toroslar) Çadır Tiyatrosu

Arslanköy Çadır Tiyatrosu'nun temeli 1999 yılında Arslanköy Yahya Aydın Çok Programlı Anadolu Lisesi öğrencilerince atılmıştır. 2001 yılında öğrenci velilerinin bir tiyatro oyununda oynamak istemeleri üzerine okul müdürü Hüseyin Arslanköylü önderliğinde Arslanköy Çadır Tiyatrosu kurulmuştur. Tiyatro, günümüze kadar *Taş Bademler, Kadının Çilesi, Kadının Feryadı, Köy Seyirlik, Önce Vatan* ve *Uyuz Eşek* gibi 10'un üzerinde oyun sahnelemiştir. Tiyatro kurucusu Arslanköylü, tiyatronun genel profilini şu şekilde ifade etmektedir: "*Büyük şehirlerden talep geldi. Ancak, büyükşehirlerde oynadığımız oyunların pek etkili olmadığını gördüm. Fakat çevremizdeki köylerde hiç tiyatro izlemeyen yerler var. Bundan yola çıkarak, 'Merravcı' (bahçe sularını idare etmekle görevlendirilen memur) adlı oyunu sahnelemeye karar verdik. Bu oyunda, yaşları 40 ile 52 arasında değişen ve gündüz ormanda işçi olarak çalışan 7 kadın rol almıştır. Oyunlarımız için herhangi bir ücret almıyoruz. Köy ve beldeleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın geçmiş yıllarda sağladığı destek sayesinde gezebiliyoruz. Son oyunumuzu önce prova niteliğinde beldede, ardından da komşu köy olan Tırtar'da sahneledik. Burada ilk defa tiyatro gördüklerini söyleyen insanlarla karşılaştım. Bu da beni duygulandırdı. Aslında eskiden Toroslar'da Arap Oyunu, Deve Oyunu, köy seyirlik oyunlarını dedelerimiz oynarmış. Biz ise şimdi kamyonet üzerinde bunların çağdaşlaşmış halini sergilemek için yola çıktık. Aslında oyunumuz*

kitaplarını götürmüştür. Aslanköy'de çocuk bakıp temizliğe giderek ailesine katkı sağlayan ve komşu kadınlara örnek olan Koçak, 45 yaşında ilk defa izlediği tiyatroda aradığını bulmuştur. Çevresinde gözlemlediği konulara dikkat çekmek için tiyatro oyunu yazmaya karar veren Koçak, 2001 yılında Arslanköy Kadınlar Tiyatro Topluluğu'nu kurmuş ve büyük çabalarla yazdığı oyunu köyün kadınlarına oynatmıştır. Kadınların ezber yapabilmesi için onlara okuma yazma öğretmiştir. Oyunuyla köyün erkeklerine ayna tutan Koçak, kadınların takdir edilmesini ve saygı görmesini sağlamıştır. Daha çok kişiye ulaşabilmek amacıyla, 2005 yılında kadına karşı şiddet sorununu anlatan "Yün Bebek" filmini yazmış ve yönetmiştir. 49. Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde galası yapılan film, Ümmiye Koçak'a New York Avrasya Film Festivali'nde "*Sinemada En İyi Avrasyalı Kadın Sanatçı*" ödülünü kazandırmıştır. Bugüne kadar 11 tiyatro oyunu yazan Koçak'ın oyunlarını Türkiye'nin dört bir yanında 30 bine yakın kişi izlemiştir (www.ummiyekocak.net).

[10] 2012 yılının Aralık ayında çıkarılan ve başta 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu olmak üzere birçok kanunda değişiklik yapan 6360 sayılı Kanun'la Arslanköy Belediyesi kapatılmıştır (www.yerelnet.org.tr).

[11] Ümmiye Koçak, bu filmi çekebilmek için gereken parayı narenciye bahçelerinde çalışarak kazanmıştır.

ne köy seyirlik, ne de çağdaş tiyatro, ikisinin ortasında bir şey. İnsanlar ilgi gösteriyor. Çünkü oyunumuz köylerimizi kasabalarımızı anlatıyor, bir nevi Türkiye'nin genel durumunu anlatıyor" (www.kadinmedya.com).

2.7. Kenzin (Ardıçlı, Tarsus-Mersin) Köyü Tiyatro Topluluğu

Bu tiyatro topluluğu, Mersin'in Tarsus ilçesine bağlı bir mahalle olan Ardıçlı (Kenzin[12]) köylüleri tarafından 2010 yılında kurulmuştur (Şekil 7). 2016 yılı itibariyle 467 kişinin (TÜİK, 2016) yaşamını sürdürdüğü Ardıçlı Mahallesi, tırlık (*çıkrıkta pamuğun inceltilerek kıvrılmasından elde edilen pamuk ipliği)* adı verilen dokumalarıyla da bilinmektedir (Onuk, 1994: 27). Ardıçlı (Kenzin) Mahallesi'nde temel geçim kaynakları tarım-hayvancılık olup, dağınık bir yerleşme dokusuna sahiptir. Ardıçlı (Kenzin = Zengin anlamındadır) Mahallesi'nde armut, hurma başta olmak üzere meyve üretimi ön plandadır. Meyve üretiminin yanı sıra tavuk çiftlikleri de iktisadi açıdan önemli tesislerdir (http://www.tarsusakdeniz.com). Toros dağlarının eteklerinde yer alan Ardıçlı'da köy kahvehanesinin bir bölümünü tiyatro sahnesi olarak kullanan köylüler, sahne ve dekorlarını kendileri kurmaktadırlar (http://www.haberturk.com). Bu tiyatro topluluğu, '*Kavuklunun Muhtarlığı*' adlı tiyatro oyununu ilk defa kendi köylerinde sahnelemiştir. Söz konusu oyunun yönetmeni ve başrol oyuncusu Erdal Türkmen: "*İstanbul'da ünlü sanatçıların jüri üyeliğini yapacağı 'Eski Dilde Tiyatro (Orta oyunu)' adlı yarışmada Tarsus'u temsil eden tek tiyatro grubuyuz. Amatör şekilde bu yarışmada hünerlerimizi sergileyerek hem köyümüzü, hem de Tarsus'u en iyi şekilde temsil etmenin gayreti içinde olacağız*" demektedir (www.haberler.com). Tiyatro topluluğu oyunlarının beğenilmesi üzerine kendi mahallerinde ve yakın mahallelerde (Boğazpınar mahallesi gibi) yeni oyunlar ('*Kime niyet, kime kısmet*' gibi) sergilemiştir (http://mersinistikbal.net).

Şekil 7. Kenzin (Ardıçlı) Köyü Tiyatro Topluluğu, amatör köy tiyatro topluluklarına ilginç bir örnektir.

2.8. Balıklıova (Urla-İzmir) Köy Tiyatrosu

Balıklıova Mahallesi[13], Aralık Dağı'ndan (272 m) kaynağını alan Kozağacı Deresi'nin batı-doğu yönünde oluşturduğu alüvyal kıyı ovası ve gerisindeki yamaçlarda kurulmuştur. Mahallede 2016 yılı itibariyle 1004 kişi (TÜİK, 2016) ikamet etmekte olup ova tabanında tarla tarımı yamaçlarda zeytin tarımı önemlidir. Kıyıya doğru gelişen yeni Balıklıova'da balıkçılık ve turizm ön plandadır. Genellikle yerli turistlerin yazları ikamet ettiği ikincil konutlar, günübirlik

[12] 1954 yılında Kenzin Köyü'nün adı Ardıçlı olarak değiştirilmiştir.

[13] Balıklıova adına (*Balıklıova'nın adı Rumca Polikne'nin "Balıklı" olarak çevrilmesinden dolayı "Balıklıova" olarak değişmiştir*) tarihte ilk kez M.Ö. 413'te komşusu Klazomenai'nin istilası sırasında rastlanmaktadır. 1400'lü yıllarda Börklüce Mustafa'nın Osmanlı Devleti'ne karşı isyanında yörede de çatışmalar olduğu bilinmekte olup, o dönemde Balıklıova'dan yedi-sekiz balıkçı ailesinin yaşadığı bir köy olarak bahsedilmektedir. Balıklıova günümüzde, dağın yamacında yer alan eski yerleşim alanından deniz kenarına taşınmıştır (http://balikliovakoytiyatrosu.com/balikliova/).

turistler ve Karaburun yolcularına hizmet veren tesisler, mahalle ekonomisine katkı sağlamaktadır (Semenderoğlu, 1999: 32; Adanacıoğlu, 2014: 1418).

Şekil 8. Balıklıova Köy Tiyatrosu, 2011 yılında kurulmasına rağmen bir hayli ilgi çekmiş ve 2014'te Tiyatro Gazetesi tarafından Anadolu Tiyatro Ödülleri kapsamında *Yılın Köy Tiyatrosu Ödülü*'nü almıştır.

Balıklıova Köy Tiyatrosu (Şekil 8), 2011 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne Sanatları Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Semih Çelenk[14] öncülüğünde köy sakinlerince kurulmuştur. Tiyatro günümüze kadar *Rumuz Goncagül (2011), Midas'ın Kulakları (2012-2013), Vatan Kurtaran Şaban (2013-2014), Toros Canavarı (2014), Hamlet Renkli Türkçe (2014-2015), Resimli Osmanlı Tarihi (2017)* gibi oyunlar sahnelemiştir. Tiyatro, provalar ve bazı oyunların sahnelenmesi için Balıklıova Köy Tiyatrosu Sahnesi'ni kullanmaktadır. Türkiye'nin ilk köy tiyatrosuna ev sahipliği yapan Bademler ile kardeş köy olan Balıklıova, Bademler Köy Tiyatrosu'ndan esinlenmiş ve deneyimlerinden yararlanmıştır (Cumhuriyet Gazetesi, 2013: 4). Balıklıova Köy Tiyatrosu, genç bir tiyatro olmasına rağmen, Tiyatro Gazetesi tarafından 2014 yılında verilmeye başlanan Anadolu Tiyatro Ödülleri kapsamında Yılın Köy Tiyatrosu Ödülü'nü almıştır (www.sabah.com.tr; http://tiyatronline.com). Tiyatronun kurulmasıyla birlikte o güne dek tiyatro sahnesine hiç adım atmamış köylüler; profesyonel tiyatrocuları aratmayacak disiplinle provalarda ve sahnelerde kendilerine yer bulmuşlardır. Günümüze kadar Balıklıova, Bademler, Barbaros, Karaburun, İnecik, Urla, Alsancak, Yeşilköy, Güzelyalı, Karşıyaka'da oyunlarını sergileyen Balıklıova Köy Tiyatrosu, tiyatromuzun önemli eserlerini kendi çerçevesinde yorumlayan yerel bir tiyatro topluluğudur (www.hurriyet.com.tr; http://balikliovakoytiyatrosu.com/hakkimizda/).

[14] Prof. Dr. Semih Çelenk, tiyatronun kuruluş sürecini şöyle ifade etmiştir: "*2-3 yıldır köyün sakinlerindenim. Kışın köy sessizliğe bürünüyor. Köyün yerlisi arkadaşlarımdan tiyatro kuralım isteği geldi. Ben de elimden geldiğince katkı koymaya çalıştım ve sonunda bir çatı altında toplandık. 2011'de köy sakinleriyle tiyatroyu kurduk. Geçen yıl Oktay Arayıcı'nın Rumuz Goncagül'ünü sahneledik. Bizim yöremizde bildiğimiz tek köy tiyatrosu, Urla Bademler'de 1933'te kurulan tiyatroydu. Tiyatroda dışarıdan kimse yok. Ben de köyün sakiniyim. Şehirler o kadar kirlendi ki! Köy hala kurtarılmış bir alan gibi duruyor. Her şey köyde daha yalın, daha sade. Köyler, insani ve doğal değerlerin hala korunabildiği alanlar. Yumurta, taze balık bulunabilen, ekip biçilebilen yerler. Daha çıplak insani ilişkiler var. Trafik, hava kirliliği gibi yoran yükler yok. Sanat gibi daha insani faaliyetler de burada daha rahat sürdürülebiliyor aslında. Köylüler, 'Herkesin, şehirdekilerin bile bir rutini var. Bizim de bir rutinimiz var. Bu rutini kırmak için yapıyoruz' diyor. Müzik, şarkı, resim sadece şehre ait değil. Her yerdeki insanın sanat yapmaya hakkı var. Köydeki insanlar tiyatro, sanat yapamaz diye bir düşünce var. Çocuk koroları, edebiyat festivalleri, tiyatrolar yapılabilir, dergi çıkarılabilir. Köylerde de sanat olabilir. Uygar yaşamın çekirdeğidir köy. Çok es geçiliyor ama çok değerli. İnsani değerler ve sağlıklı yaşama dair çıkış olacaksa bu çekirdeği sağlam bırakmak gerek. Her şey kirletilirken bir umut varsa o da köy. Onu da mahalleye dönüştürürsek hiç umut kalmayacak. Köyde yaşamak kadar tiyatro yapmak da doğal*" (www.hurriyet.com.tr).

Balıklıova Köy Tiyatrosu, güneyindeki Bademler Köy Tiyatrosu'yla birlikte Urla-Çeşme-Karaburun Yarımadası ve hinterlandının sosyo-kültürel peyzajında oldukça önemli bir misyona sahiptir. Ulus kimliğinin aşındırılmaya çalışıldığı kaos çağında[15] yerel değerleri ve mekânları önceleyen köy tiyatrolarının faaliyetleri, postmodern neoliberal kültürsüzleştirme-yozlaştırma politikalarının önlenebilmesi açısından oldukça anlamlıdır.

Şekil 9. Tiyatro Medresesi (Şirince-Selçuk, İzmir), uluslararası bir araştırma, yaratım ve gösteri merkezi olarak tasarlanmıştır. Medrese, tiyatro ve gösteri sanatlarına dair mevcut sorulara yanıt aramak, yeni sorular sormak isteyen sanatçılara ev sahipliği yapacak alternatif bir mekân olmak amacını taşımaktadır. Bunun yanında Türkiye ve dünya tiyatrosu için bir çekim merkezi ve buluşma noktası olmayı hedeflemektedir.

2.9. Tiyatro Medresesi (Şirince, Selçuk-İzmir)

Şirince, denizden 15 km içeride, 350-400 m yükseltiye sahip bir yamaç üzerinde kurulmuştur. Şirince ve çevresi M.S. 5. yüzyıldan itibaren yerleşim alanı olarak kullanılmıştır (Soykan, 2004: 13; Semenderoğlu ve Oban, 2007: 174). Günümüzde 478 kişiye (TÜİK, 2016) ev sahipliği yapan Şirince'de turizm ve turizme yönelik tarımsal faaliyetler (örneğin şarap elde etmek için üzüm ve diğer meyvelerin üretimi vb.) ön plandadır. Efes Antik Kenti'ne oldukça yakın bir alanda bulunan Tiyatro Medresesi (Uluslararası Araştırma, Yaratım ve Gösteri Merkezi), '*Seyyar Sahne*' tarafından Şirince Köyü'nde 2012'de kurulmuştur (Ulusoy, 2014: 13). Bazı özel ve alternatif tiyatroların bilet gelirlerini bağışladığı, bireysel destekçilerin katkısı ve kurucuların yatırımıyla açılan Medrese, kâr amacı gütmemektedir. Tiyatro Medresesi, Nesin Matematik Köyü'ne ve Nesin Felsefe Köyü'ne komşudur. 250 kişilik bir amfi tiyatro ile 200 metrekarelik bir kapalı prova ve gösteri salonuna sahip olan Medrese'de yaz döneminde tiyatro kampları, paneller ve konferanslar düzenlenmektedir. Bunlara ek olarak '*art residence*' (sanat rezidansı) olarak kapılarını her disiplinden sanatçının kolektif üretimine açmaktadır. Tiyatro Medresesi'nin kiremitleri üzerinde bireysel destekçilerinin isimleri yazılmıştır (www.hurriyet.com.tr). Kısacası Tiyatro Medresesi, hem amatör hem de profesyonel tiyatrocular için sınırlarını fark edebilecekleri, hatta zorlayabilecekleri bir buluşma mekânı niteliğindedir (http://www.netgazetesi.net/).

Türkiye'nin tek performans araştırmaları merkezi olan Tiyatro Medresesi (Şekil 9), uluslararası bir araştırma, yaratım ve gösteri merkezi olarak tasarlanmıştır. Medrese, seyirciler ve sanatçıların beraberce konaklayacağı, avluda bir araya gelerek tanışma ve tartışma imkânı bulacağı gerçek bir karşılaşma mekânı olmayı hedeflemektedir. Tiyatro ve gösteri sanatlarına dair bir "öğ-

[15] Ayrıntılı bilgi için bakınız: Çelik, Mehmet Ali; Gülersoy, Ali Ekber, (2016), "Kaos Ortamında (Çağında) Mekân-İnsan Etkileşimine Bütüncül Bir Bakış: Ekolojik Toplum Paradigması", FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), S. 22, s. 163-183.

renme merkezi" olmayı hedefleyen Tiyatro Medresesi'nde, ustaların da çıraklarla birlikte öğrenmeye devam ettiği ve böylece bir ekolün nesilden nesile yenilenerek aktarıldığı bir gelenek inşa edilmek istenmektedir. Modernleşme sürecinin en önemli sembollerinden tiyatro ile köklü bir geleneğe ait olan medrese formunun bileşimi niteliğindeki Tiyatro Medresesi, cumhuriyet döneminde inşa edilen nadir medreselerden birisidir. Tiyatro Medresesi'nin çalışmaları 2010 yılında kurulan Performans Araştırmaları Derneği tarafından desteklenmektedir (http://tiyatromedresesi.org).

Aynı anda 60 kişiye ev sahipliği yapabilen (*prova ve gösteri salonlarına döşekler atılarak bu sayı 100'e kadar çıkartılabiliyor*) Medrese'de 2017 Yaz Programı, 11 Haziran'da başlamış olup 12 Eylül'e kadar sürecektir. Programda, *Bedensel Farkındalık, Beşerî Bilimler, Dans, Edebiyat, Gençler için Tiyatro Yaz Okulu, Hikâye Anlatıcılığı, Müzik, Sinema, Tiyatro, Uluslararası, Yeni Başlayanlar için Oyunculuk Okulu* vb. gibi çok sayıda atölyeler gerçekleştirilecektir (https://yesilgazete.org/blog/2017/06/17/sirincede-cagdas-bir-medrese-tiyatro-medresesi/).

Şekil 10. Betçeli Kadınlar Topluluğu, "*Söylenceden gerçeğe: Anadolu*" adlı oyunu sahnelerken.

2.10. Betçeli (Datça-Muğla) Kadınlar Tiyatrosu-Betçeli Çocuklar Tiyatro Topluluğu

Yazı Köyü, Datça Yarımadası'nın batısında yer almakta olup, köy halkı geçimini badem, zeytin, keçiboynuzu vb. gibi tarım ürünlerinin yanı sıra arıcılık ve turizm faaliyetlerinden sağlamaktadır. Ayrıca Değirmenbükü mevkiinde yer alan şarap üretim çiftliği ve ikisi köy içinde, ikisi de köy dışında (Esentepe ve Knidos) dört adet restoran yöre ekonomisine katkı sağlamaktadır. Knidos yolu üzerinde bulunan Yazı Köyü, geleneksel Datça mimarisi açısından da önemli bir yerleşim birimidir. Bağlaröz (Bağlizin), Domuzini, Galamış, KütükBurnu, Gıyrap, Eştengil, Değirmenbükü, Guylucak, Barkaz, Murdala koyları ve mevkileri mahallenin görülmeye değer yerleri arasındadır (https://www.datcadetay.com/datcakoyleri.html).

Betçe Yöresi'nde özellikle Yazı Köyü'nde (2016 yılı itibariyle 591 kişi, TÜİK, 2016) ikamet etmektedir) okuma-yazma oranı oldukça yüksek olup, dolayısıyla sosyal yaşam güçlüdür ve kadınlar her alanda aktif olarak çalışmaktadır. Böylesi bir ortamda Betçe[16] yöresindeki Yazı Köyü'nde Yazıköy Tarımsal Kalkınma Kooperatifi'nin bünyesinde oluşturulan Betçe Sanat

[16] Datça Yarımadası'nın Mesudiye'den sonraki kısmı, yörede Betçe diye adlandırılır. Nitekim Mesudiye, Sındı, Yaka, Cumalı, Yazı köyleri Betçe köyleri diye bilinir. Betçe köyleri birbirine yakın köylerdir ve birbirleriyle akrabalık bağları güçlüdür (https://www.datcadetay.com/datcakoyleri.html).

Merkezi[17] faaliyetleri kapsamında 2014 yılında Betçeli Kadınlar Topluluğu ve Betçeli Çocuklar Tiyatro Topluluğu kurulmuştur (Şekil 10). Betçe Sanat Merkezi, 2014-2015 sezonunda yörede yaşayan genç ve yetişkinlere yönelik tiyatro, resim, Türk halk müziği kursları düzenlemiştir. 24 Mayıs 2015'te Yazı Köyü'nde düzenlenen Betçe Şenliği'nde (Ümit Bakış yönetmenliğinde sekiz aylık eğitimden sonra), Betçeli Çocuklar Tiyatro Topluluğu, Aristophanes'in "*Barış*" adlı oyununu, Betçeli Kadınlar Topluluğu ise Güngör Dilmen'in "*Söylenceden gerçeğe: Anadolu*" adlı oyununu sahnelemiştir. Betçeli Kadınlar Topluluğu'nun hazırladığı sözü edilen oyun, Urla 2. Uluslararası Köy Tiyatroları Şenliği'nde (29-31 Ağustos 2015) tekrar sahnelenmiştir (http://www.milliyetsanat.com).

Şekil 11. Kaynaklar (Buca-İzmir) Köy Tiyatrosu'nu kuran köylüler, Bademler Köy Tiyatrosu'nu örnek almışlardır.

2.11. Kaynaklar (Buca-İzmir) Köy Tiyatrosu

Kaynaklar Mahallesi, ortalama yükseltisi 370 m olan bir yamaç üzerinde kurulmuş olup, 2016 yılı itibariyle 1260 kişiye (TÜİK, 2016) ev sahipliği yapmaktadır. 2012 yılının Aralık ayında çıkarılan ve başta 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu olmak üzere birçok kanunda değişiklik yapan 6360 sayılı Kanun'la Kaynaklar Belediyesi kapatılmış ve kasaba mahalleye dönüştürülmüştür (www.yerelnet.org.tr). Tahtalı Barajı Koruma Havzası'nda yer alan Kaynaklar Mahallesi'nde zeytin, meyve üretimi ve hayvancılık ön plandadır. Bunların yanı sıra İzmir'den gelen günübirlik ziyaretçilere hizmet eden turistik tesisler (düğün, kahvaltı mekânları, restoran ve kafeler vb.) mahalle ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır.

Kaynaklar (Buca-İzmir) Köy Tiyatrosu (Şekil 11), Kaynaklar Mahallesi'nde (Buca-İzmir) 2016 yılında kurulmuştur. Köy sakinlerinin görev alacağı oyunlarda çevre sorunlarına dikkat çekilmesi, ağaç dikme sevgisinin aşılanması vb. hedeflenmiştir. Kaynaklar Merkez Mahallesi Muhta-

[17] Betçe Sanat Merkezi kendisini şöyle tarif etmektedir: "*Sevgili dostlar Betçe Sanat Merkezi Yazıköy Tarımsal Kalkınma Kooperatifi bünyesinde kurulmuş olan bir sanat kurumudur. Kısaca amacı Betçe halkını çocuk ve gençlerini sanat etkinlikleri ile buluşturmak ve çeşitli sanat dallarında kurslar düzenlemektir. Betçe Sanat Merkezi üyelik sistemi ile çalışır ve üyeleri arasından seçimle iş başına gelen bir Yönetim Kurulu ile yönetilir. Kasım 2014 yılında kurslarına başlayan Betçe Sanat Merkezi 2014-2015 sezonunda yetişkinler ve çocuklar için tiyatro, çocuklar için resim ve yine yetişkinler için halk müziği korosu çalışmaları yaptı. Yetişkinler için psikodrama grubu oluşturdu*" (http://www.betcesanat.com/).

rı Erhan Şen'in başvurusu üzerine Buca İlçesi Halk Eğitim Merkezi, köyde tiyatro kurulmasına karar vermiştir. Bundan sonra Türkiye Oyun Yazarları ve Çevirmenleri Derneği (OYÇED) Başkanı Nazif Uslu, tiyatro sanatçısı Ümit Görgülü ve drama eğitmeni Duygu Görgülü ile Merkez Mahallesi Muhtarı Erhan Şen işbirliğiyle, köy misafirhanesi olarak kullanılan bina tiyatro için tahsis edilmiştir (http://gazetedokuzeylul.com/?p=50022).

Şekil 12. Yaraş Mahallesi (Muğla-Menteşe) Tiyatro Topluluğu, "*Yaraş'ta Düğün 1960*" adlı oyunu sahnelerken.

2.12. Yaraş Mahallesi (Muğla-Menteşe) Tiyatro Topluluğu

Yaraş Mahallesi, Muğla şehir merkezinin 16 km güneydoğusunda yer almaktadır. Mahallenin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalı olup, 2016 yılı itibariyle 796 kişiye (TÜİK, 2016) ev sahipliği yapmaktadır. Yaraş Mahallesi (Muğla-Menteşe) Tiyatro Topluluğu (Şekil 12), Yaraş Mahallesi (Muğla ili Menteşe ilçesi) kadınları tarafından 2017 yılında kurulan tiyatro topluluğu, kendi yazdıkları "*Yaraş'ta Düğün 1960*" adlı oyunu Gazi Mustafa Kemal Atatürk Kültür Merkezi'nde sahnelemişlerdir[18]. Menteşe Belediyesi ve Menteşe Kent Konseyi Kadın Meclisi'nin desteğini alan tiyatro topluluğunu söz konusu oyuna hazırlayan tiyatro eğitmeni Ayhan İçöz: "*Türkiye'de bazı yerlerde köy tiyatroları var. Bunların hepsi yazılı bir metne dayalıdır ve belirli bir kadro seçilmiştir. Ama biz burada Türkiye'de ilk defa olan bir olayı gerçekleştiriyoruz. Doğaçlama tiyatro dediğimiz bir yöntemi kullanmaya karar verdik. Burada kadınların yazdığı oyunda 1960 yılındaki örf, adet ve geleneklerimizi sahneye taşıyoruz. Burada oyunu kadınlarımız kendileri yazıyor, kendileri oynuyor*" diyerek, bu tiyatro topluluğunun önemini vurgulamıştır (http://www.bik.gov.tr/). Yaraş Mahallesi'nde yaşamını sürdüren kadınlar, bir kadın sürücünün kullandığı traktörle sabah saatlerinde tarlaya götürülmektedir. Tarlada çapa yapan kadınlar,

[18] Tiyatrodaki kadın oyuncuların ifadeleri oldukça dikkat çekicidir. Tiyatro oyuncularından 67 yaşındaki Adile Akıncı: "*İlk defa kendimiz hazırladığımız tiyatroyu kendimiz izleyeceğiz. Bunun için çok heyecanlıyım. Ben köylerde yaşayan tüm kadınların artık evlerinde çıkıp sosyal aktivitelerin içinde yer almalarını istiyorum*" diyerek duygularını ifade etmiştir. Oyunculardan 53 yaşındaki Hatice Kaba ise süreci şöyle değerlendirmiştir: "*Oyunu kendimiz yazıyoruz. Daha sonra nasıl oynayacağımızı kararlaştırıyoruz. Hocamızın yardımı ile taslağı oluşturup oynuyoruz. Sabah erkenden kalkıp tarlaya gidiyor, çalışıyoruz. Akşama kadar tarlanın tozunu yutuyoruz. Akşam da kadınlarla toplanıp tiyatro oyununda görev alıyoruz. Biz de artık sahne tozu yutuyoruz*" demiştir. Yaraş muhtarının eşi Fatma Aydoğdu; "*Bu yıl tüm kadınlarımız tiyatroda yer almak için çaba gösteriyor. Bize eşlerimiz büyük destek veriyor. Oynamayan kadınlar da bizi izlemek için çocukları ile yanımıza geliyorlar ve destek veriyorlar. Mahallemizin tamamı oyunda yer almak istiyor. Ben köyümüzdeki tüm kadınlarla gurur duyuyorum. Buradan tüm kadınlarımıza evde*

öğleden sonra odun toplamakta, topladıkları odunları kırıp el arabaları ile evlerine taşımaktadır. Sonrasında hayvanlarına yem vererek süt sağıp yoğurt hazırlayan kadınlar, akşam ise kendilerinin yazıp eşleri ve çocuklarıyla oynadıkları tiyatro oyununun provalarına katılmaktadır. Önceleri köy konağında sahnelenen oyun, Menteşe Belediyesi'nin katkılarıyla Menteşe ilçe merkezindeki kültür merkezinde sahnelenmeye başlanmıştır (http://azonceoldu.com).

Şekil 13. Dikmece Köyü (Antakya-Hatay) Çerçur Tiyatro Grubu.

Söz konusu tiyatrolar dışında Muş'un Varto ilçesine bağlı Güzeldere Köyü'nde (2016 yılı nüfusu 54 kişi) Ayten Fırat öncülüğünde köy gençlerince kurulan tiyatro grubu[19], İstanbul'da kurulan ve Tunceli'de köy köy dolaşarak oyunlar sergileyen *Areye Kay (Oyun Değirmeni)* tiyatro grubu (http://haber.tunceliemek.com.tr), Hatay ili Antakya ilçe merkezine bağlı Dikmece Köyü'nde (2016 yılı nüfusu 2405 kişi) kurulan *Çerçur Tiyatro Grubu*[20] (Şekil 13) ve zaman zaman gösteriler yapan Gerce Köyü (Altınordu-Ordu, 2016 yılı nüfusu 332 kişi) Halk Tiyatrosu'na değinmekte yarar vardır.

Söz konusu köy tiyatroları, *Ulusal Köy Tiyatroları Şenliği* kapsamında bir araya gelmektedir. İlki Urla Belediyesi öncülüğünde 14-17 Temmuz 2014 tarihleri arasında Urla'nın Bademler, Balıklıova, Yağcılar ve Barbaros köylerinde gerçekleşmiştir. Bu şenliğe Bademler Köy Tiyatrosu, Balıklıova Köy Tiyatrosu, Mersin Arslanköy Tiyatrosu ve Yeşilköy Köy Tiyatrosu katılmıştır (http://urla.bel.tr). Söz konusu şenliğin ikincisi uluslararası statüde 29-31 Ağustos 2015 tarihleri arasında Urla'nın Yağcılar, Balıklıova, Bademler, Gülbahçe ve Barbaros mahallelerinde gerçekleştirilmiştir. Bu şenliğe Bulgaristan Shirko Luka Köy Tiyatrosu, Datça Betçeli Kadınlar

oturmamaları çağrısında bulunuyorum. Oyunumuz tamamlanıp sahnelendiğinde büyük ses getireceğini düşünüyorum" (http://azonceoldu.com).

[19] Bu tiyatro grubu, köy meydanında sergilediği '*Kör Abbas*' adlı oyunla, ağalık sistemini eleştirmiştir. Köyde sık sık yaşanan elektrik kesintileri nedeniyle televizyon izleyemediklerini söyleyen Ayten Fırat, boş zamanlarını değerlendirmek için evde arkadaşlarıyla tiyatro oyunlarını oynamaya başladıklarını, bu oyunların beğenilmesiyle tiyatro grubu oluşturduklarını ifade etmiştir (http://www.evrensel.net/haber/133294/koy-meydaninda-tiyatro).

[20] Çerçur Tiyatro Grubu, Dikmece Köyü ve yakın çevresinde Arapça politik ve komedi oyunlarıyla tanınmaktadır. Tiyatro grubu, köydeki sorunları mizahi bir dille anlatan çalışmalar yapmaya özen göstermekte, ülke gündeminde ön plana çıkan konularla ilgili skeçler hazırlayıp oynamaktadır. Grup, köydeki feodal bağlardan kaynaklanan sığ ve ayrıştırıcı ilişkileri teşhir edip sağlıklı iletişimi, dayanışmacı bir yaşamı örme konusunda da oyunlar hazırlamaktadır. Köylerindeki dayanışmanın pekiştirilmesi adına "*Nihna Şebeb Dekimce = Biz Dikmecenin Gençleri*" gibi müziksel çalışmalar da yapmaktadırlar (Umut Veren Asi Gazetesi, 2014: 1).

Tiyatrosu, Yunanistan Nea Kifisia, Yeşilköy Halk Tiyatrosu, Bademler Köy Tiyatrosu ve Balıklıova Köy Tiyatrosu katılmıştır (http://www.yeniasir.com.tr).

3. SONUÇ ve ÖNERİLER

Coğrafya, mekân-insan ilişkilerini irdeleyen disiplinlerarası yaklaşımıyla bütüncül bir bakış açısına sahiptir. Günümüzde, dünyada ve Türkiye'de kültürel coğrafya araştırmaları, ön plana çıkmaya başlamıştır. Bir ülkeyi yaşanılası kılan onun üzerinde yaşayan insanların ortak kültürel değerleridir. Bu açıdan insan topluluklarının yaşanmışlıklarını, özlemlerini, efsanelerini vb. dile getiren geleneksel seyirlik oyunlar ve tiyatrolar ayrı bir değere sahiptir. Anadolu, 12-13 000 yıllık birikimiyle gösteri sanatlarının ortaya çıktığı mekânlardan birisi olmuştur. Nitekim Helenistik dönemde Teos'ta (Sığacık-Seferihisar) tarihte ilk kez sanatçılar (tiyatro) birliği (Dionysos Sanatçıları Birliği) kurulmuştur. Böylesi bir ortamda Teos'un hemen kuzeyinde yer alan Bademler'de 2000 yıl sonra (1925-İlk oyun, 1933-Tiyatronun kuruluşu) tiyatro geleneği yeniden canlanmıştır. Diğer bir deyişle, Bademler Köy Tiyatrosu, Türkiye'deki modern köy tiyatrolarının öncüsü ve rol modeli olmuştur.

Türkiye'de modern köy tiyatrolarının bulunduğu yerleşim birimlerinin bazı ortak özellikleri bulunmaktadır. Şekil 1 ve çizelge 1 incelendiğinde modern köy tiyatrolarının genel olarak batı ve güneydeki kıyı alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir (Ege Bölgesi: İzmir 4 adet, Muğla 3 adet; Akdeniz Bölgesi: Muğla 1 adet, Antalya 1 adet, Mersin 3 adet, Hatay 1 adet). Bu durumun ortaya çıkmasında: 1- Cumhuriyet ve öncesinde Tanzimat, Meşrutiyet'le birlikte süregelen modernleşme sürecinin bu alanlarda etkisini daha fazla hissettirmesi (özellikle Bademler Köyü'nde), 2- Batı Anadolu'nun zengin tarım alanları ve denize açılabilmesi vb. sayesinde küresel sosyo-kültürel-ekonomik sisteme daha önce entegre olması, 3- Söz konusu köylerde Tahtacı, Türkmen ve Yörük kültürünün doğası gereği kadının sosyal ve ekonomik hayatta, ülkenin diğer bölgelerine göre, daha fazla söz sahibi olması, 4- Akdeniz Bölgesi kıyı alanlarında (özellikle Antalya ve Mersin'de) 1980'li yıllarla birlikte turizmin kapalı ekonomik yapıyı dönüştürerek dışa açık hale getirmesi, 5- Yeşilköy ve Balıklıova köy tiyatrolarında olduğu gibi tiyatro alanında uzman akademisyenlerin, yönetmenlerin tiyatro çalışmalarına destek vermeleri vb. gibi faktörler etkili olmuştur.

Pazar toplumunun bütün insani ilişkileri ve deneyimleri metalar halinde nesneleştirdiği ve dünyayı homojenleştirdiği bir ortamda, modern köy tiyatroları ulusal-hümanist-kolektivist bir muhalif oluşumu simgelemektedir. Yine köy tiyatroları tiyatro okur-yazarlığının yükselmesinde (Çevik vd., 2012: 1) ve halk eğitiminde etkin bir rol oynayabilmektedir (San, 1972: 166). Köylerimizdeki amatör tiyatrolar, bulundukları yörelerin sosyo-kültürel hatta iktisadî kalkınmasına da katkıda bulunabilmektedir. Bunlar yanında Batı tarzı tiyatronun egemen olduğu bir ortamda, Anadolu uygarlıklarının çok kültürlü yapısının estetik kodlarından türetilmiş kolektif sembol, imge, dilsel ve görsel ifadelerin (Ezici, 2008: 63) yer aldığı tiyatro oyunlarının söz konusu köy tiyatrolarında sahnelenmesi oldukça anlamlıdır. Diğer bir ifadeyle köy tiyatroları, Tanzimat'tan bu yana süregelen Batı kökenli modern tiyatroyla, geleneksel tiyatromuzun kesişim noktaları olup (Akgül, 2015: 9), Türkiye Kültürel Coğrafyası'nın özgün değerleri arasında yer almaktadır.

Bu çerçevede modern köy tiyatrolarının ülke sathında hemen her yörede sayısının ve niteliğinin artırılması gereklidir. Böylesi bir uygulama için Bademler Köy Tiyatrosu örnek alınarak üniversitelerin ve tiyatroların (devlet-özel) deneyimlerinden yararlanılabilir.

KAYNAKLAR

Adanacıoğlu, Hakan, (2014), "Tarımsal Ürünlerde Doğrudan Pazarlama Kavramı ve Pazarlama Etkinliği Açısından Dolaylı Pazarlama ile Karşılaştırılmalı Analizi: İzmir İli Urla İlçesi Balıklıova Köyü Örneği", XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi. Samsun, 3-5 Eylül 2012, s. 1418-1427.

Akgül, Ozan Ömer, (2015), "Türkiye'de Kültür Politikaları ve Türkiye Tiyatrosu Üzerine Kısa Bir Deneme", Medeniyet Sanat, İMÜ Sanat ve Tasarım Fakültesi Dergisi, S. 1 (2), s. 9-19.

Aliağaoğlu, Alpaslan, (2004), "Sosyo-Kültürel Miras Turizmi ve Türkiye'den Örnekler", Coğrafi Bilimler Dergisi, S. 2 (2), s. 50-64.

Bademler Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, (2017), Kurumsal Bilgiler, İzmir (http://www.bademlerkoop.com.tr/, Erişim Tarihi: 13.05.2017).

Carey, Shannon M.; Cosgrove, J. F., (2006), "Cultural Issues Surrounding End-of-Life Care", Current Anaesthesia & Critical Care, Volume 17, p. 263-270.

Cinisli, Selim, (2015), "Commedia Dell'arte Tiyatrosunda Tip ve Kostüm", ASOS Journal (The Journal of Academic Social Science) Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, S. 12, s. 314-329.

Cumhuriyet Gazetesi, (2013), "Rutine Karşı Tiyatro Demişlerdi", Cumhuriyet Gazetesi Cumhuriyet Ege Eki, s. 4.

Çelik, Mehmet Ali; Gülersoy, Ali Ekber, (2016), "Kaos Ortamında (Çağında) Mekân-İnsan Etkileşimine Bütüncül Bir Bakış: Ekolojik Toplum Paradigması", FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), S. 22, s. 163-183.

Çevik, Adnan; Erten, İsmail Hakkı; Öztürk, Özlem; Sezer, Erdal; Zeren, Vecihe Özge, (2012), Tiyatronun Toplumsal Etkisi ve Seyircinin Alımlama Düzeyi: Çanakkale'de Ampirik Tiyatro Araştırması, TÜBİTAK Proje No: 108K408, Çanakkale Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne ve Görüntü Sanatları Bölümü, Çanakkale.

Değerli, Özlem, (2003), Ekolojik Denge ve Kadınının Geleneksel ve Cinsiyetçi Rollerindeki Farklılaşmalar, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, EÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Dicle, Esra, (2012), "Modern Ulus Devlet Projesinde Bir İdeal Mekân Temsili Olarak Köy Ütopyası", Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, S. 7 (1), s. 859-871.

Doğaner, Suna, (2013), Türkiye Kültür Turizmi, Doğu Kitabevi, İstanbul.

Ezici, Türel, (2008), "Türk Üniversite Tiyatrosunda Geleneksel Kültür Araştırmalarının İşlevi", Tiyatro Araştırmaları Dergisi, S. 25, s. 63-73.

Gazete Milas, (2014), "Şeref'te anlamlı tiyatro gecesi", s. 5.

Glazer, Sharon, (2005), "Social Support Across Cultures", International Journal of Intercultural Relations, Volume 30 (5), p. 605-622.

Güler, Zeki, (1992), "Kültürel Bir Kurum Olarak Tiyatro", Kurgu Dergisi, S. 10, s. 179-187.

Gülersoy, Ali Ekber; Gümüş, Nevzat; İlhan, Ali, (2015), "Gelenekten modernleşmeye, tarladan tiyatroya bir dönüşüm hikâyesi: Bademler köyü (İzmir)", VIII. Coğrafya Sempozyumu (23-24 Ekim 2014, Ankara) Bildiriler Kitabı, s. 439-448.

Hofmann, Stefan, G., (2006), "The Importance of Culture in Cognitive and Behavioral Practice", Cognitive and Behavioral Practice, Volume 13 (4), p. 243-245.

http://azonceoldu.com/m/haber.php?id=2752, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

http://balikliovakoytiyatrosu.com/balikliova/, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

http://gazetedokuzeylul.com/?p=50022, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

http://haber.tunceliemek.com.tr/tiyatro-ile-savasi-unutturuyorlar.html, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

http://mersinistikbal.net/kultur-sanat/18306--kenzin-koyu-tiyatro-toplulugu-.html, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

http://urla.bel.tr/index.php/11-haberler/649-urla-belediyesi-1-ulusal-koey-tiyatrolar-senligi-bas-n-toplant-s-ile-tan-t-ld, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

http://www.ajansbir.com/haber-17844-17844-17844-Gunduz_tarlada_gece_tiyatro_sahnesinde.html, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

http://www.akdenizgercek.com/haber_detay.asp?haberID=13221, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

http://www.betcesanat.com/, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

http://www.bik.gov.tr/koy-kadinlari-yazdiklari-oyunu-sahnelediler/, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

https://www.datcadetay.com/datcakoyleri.html/, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

http://www.demecgazetesi.com/gundem/serefte-anlamli-tiyatro-gecesi-h6401.html, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

http://www.demecgazetesi.com/roportaj/seref-koyunun-serefli-adami-amator-tiyatro-oyuncusu-yusuf-sahin-h7150.html, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

http://www.evrensel.net/haber/133294/koy-meydaninda-tiyatro, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

http://www.evrensel.net/haber/221078/30-yillik-yesilkoy-tiyatrosu-ilgi-bekliyor, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

http://www.haberturk.com/video/haber/izle/koy-tiyatrosu/64159, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

http://www.milliyetsanat.com/haberler/sahne-sanatlari/datca-nin-koy-tiyatrosu-senlige-davetli/5539, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

http://www.netgazetesi.net/erdem-senocak-tiyatro-medresesini-anlatti.html, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

http://www.tiyatrodunyasi.com/2010/07/direklerarasi-seyircileri-kalkan-yesilkoydeki-3-koy-seyirlik-ve-koy-tiyatrolari-bulusmasindaydilar-moderator/, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

http://www.yeniasir.com.tr/sarmasik/2015/08/27/urla-koy-tiyatrolari-ile-bulusuyor, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

https://yesilgazete.org/blog/2017/06/17/sirincede-cagdas-bir-medrese-tiyatro-medresesi/, (Erişim Tarihi: 17.06.2017).

http://www.yesilkoy.org.tr/district_publicLife.asp, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

Kartal, Sadık, (2008), "Toplum Kalkınmasında Farklı Bir Eğitim Kurumu: Köy Enstitüleri", Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 4 (1), s. 23-36.

Kınık, A. Bülent, (1979), Bademler Köyü Folkloru ve Etnografyası, Basılmamış Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Türk Dili Edebiyatı Bölümü, Ankara.

Kozanoğlu, Zeynel, (1995), Mahmut Türkmenoğlu ve Bademler Kooperatifi, Bademler Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Yayınları, İzmir.

Onuk, Taciser, (1994), "Kenzin Adlı Köy", Kültür ve Sanat Dergisi (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları), S. 23, s. 27.

Öz, Ali Kazım; ŞENTÜRK, Bayram Ali, (2007), "Bademler Köyü Deneyimi", Karaburun Bilim Kongresi, 'Bilimsel üretim süreci: Toplumsal ve kurumsal biçimleri', 7-9 Eylül 2007, Karaburun.

San, İnci, (1972), "Tiyatro ve Halk Eğitimi", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, S. 5 (3), s. 137-170.

Sandal, Ersin Kaya, (2007), "Kahramanmaraş'ın Üç Mahallesinde Karşılaştırmalı Kültür Coğrafyası Açısından Bir İnceleme", Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 16 (2), s. 473-486.

Semenderoğlu, Adnan, (1999), Urla-Çeşme Yarımadası'nda Doğal Ortam ile Sosyo-Ekonomik Faaliyetler Arasındaki İlişkiler, D.E.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Semenderoğlu, Adnan; Oban (Çakıcıoğlu), Raziye, (2007), "Şirince'de Kültürel Turizmin Gelişimi", D.E.Ü. Buca Eğitim Fakültesi, S. 22, s. 174-184.

Soykan, Füsun, (2004), Bir Turizm Coğrafyası Araştırması-Kırsal Alanların Turizm Potansiyelinin Saptanması ve Şirince Köyü'ne (İzmir) Uygulanması, E.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 122, İzmir.

Soysal, Mustafa, (1998), Köy Sosyolojisi, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Genel Yayın No: 211, Adana.

Şimşek, E. Betül, (2010), Arslanköy (Mersin) ve Çevresinde Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünlerinin İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Tekerek, Nurhan, (2005), "Tiyatromuzun Modern Tiyatroyla Kesişmesi Yolunda Gelenekselin Önemi ve Baltacıoğlu'ndan Bir Deneme: Kafa Tamircisi", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 1, s. 157-172.

Töre, Enver, (2009), "Türk Tiyatrosunun Kaynakları", Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, S. 4 (1-II), s. 2181-2348.

Ulusoy, Ilgaz, (2014), "Seyyar Sahne: Exploring Craftsmanship in Acting", İstanbul Şehir Unıversity, The Graduate School of Social Sciences, Unpublished MA, Department of Cultural Studies, İstanbul.

Umut Veren Asi Gazetesi, (2014), "Bu Sayımızda Antakya'ya Bağlı Dikmece Köyü'nü Tanıtacağız", Hatay.

Ülkü, Candan, (2008), "Sanat Eğitimi, Sanat ve Köy Enstitüleri", Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 4 (1), s. 37-45.

TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu, 2016 Yılı Nüfus İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/, (Erişim Tarihi: 13.05.2017).

Varol, Şebnem, (2001), Bademler Kentleşme Süreci, Basılmamış Lisans Tezi, EÜ Sosyoloji Bölümü, İzmir.

Williams, Stephen, (1998), Tourism Geography, Routledge, London.

www.esosyo.com/-fethiye.temel, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

www.haberler.com/koyluler-tiyatro-sahnesinde-3796782-haberi/, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

www.radikal.com.tr/turkiye/70-yildir-yazip-oynuyorlar-628217/, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

www.senkaya.gov.tr/default_b0.aspx?content=1010, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

www.tarsusakdeniz.com/haber/2012/08/08/8-koy-6739, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).

www.yerelnet.org.tr, (Erişim Tarihi: 03.03.2016).